

บทที่ 3

การตีความแนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

ความนำ

ในปลายศตวรรษที่ 14 และตลอดศตวรรษที่ 15 อิตาลีเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าในทางศิลปะวิทยาการและร่ำรวยที่สุดในยุโรป ในยุคสมัยเดียวกันนี้ ฟลอเรนซ์ก็เป็นเมืองที่ล้ำหน้ามากที่สุดของอิตาลีทางศิลปะวิทยาการ และถ้านับรวมเวนีส์กับเจนัวด้วยแล้วอาจจะร่ำรวยที่สุดด้วย โดยเฉพาะฟลอเรนซ์ได้กลายเป็นศูนย์กลางใหญ่ทางอุตสาหกรรม และการเงินมาเป็นเวลาสองศตวรรษก่อนที่มาคิอาเวลลีจะถือกำเนิดมาในโลกนี้¹ ครั้นล่วงมาถึงยุคสมัยของมาคิอาเวลลีเป็นช่วงที่มีการแย่งชิงอำนาจภายในคาบสมุทรอิตาลี ระหว่างนครรัฐเล็ก ๆ อย่างฟลอเรนซ์ มิลาน เวนีส์ เนเปิลส์ และรัฐศาสนจักร ตลอดจนการแทรกแซงของมหาอำนาจภายนอก คือ ฝรั่งเศส สเปน จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นไปอย่างเผ็ดร้อนนับตั้งแต่ ค.ศ. 1494 เรื่อยมา เพราะย้อนหลังจากนั้นไปจนถึงปี 1250 คาบสมุทรนี้เคยอยู่กันมาอย่างสงบ

พวกตระกูลเมดิชิมีอำนาจในฟลอเรนซ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1387 จนกระทั่ง ค.ศ. 1494 ประชาชนซึ่งเคยชื่นชมพวกเมดิชิว่าเป็นผู้ปกครองที่ดีเริ่มไม่พอใจที่เห็นพวกเมดิชิได้สร้างระบอบอภิชนาธิปไตยขึ้น ต่อมาจึงได้เกิดการลุกฮือต่อต้านอำนาจของพวกเมดิชิจนในที่สุดพวกนี้ต้องหนีออกจากเมืองฟลอเรนซ์ สาธารณรัฐ

¹ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษิ, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่ (นนทบุรี : โรงพิมพ์อักษร, 2536), หน้า 1.

จึงได้รับการสถาปนา โดยมีรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ชนชั้นกลางมีบทบาทสำคัญ สาธารณรัฐที่ได้รับการสถาปนาขึ้นที่ฟลอเรนซ์นี้ ในที่สุดก็ตกอยู่ในกำมือของพระนิกายโดมินิกัน คือ เจโรม ซาโวนาโรลา ซึ่งได้ครอบงำการเมืองการปกครองของฟลอเรนซ์อยู่นานถึง 4 ปี ระหว่าง ค.ศ. 1494 - 1498 แต่ก็ไม่มีตำแหน่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ เจโรม ซาโวนาโรลา ผู้นี้ได้จัดตั้ง "ประชาชาติไตยเทวะ" ขึ้น แต่ระบอบการปกครองของเจโรม ซาโวนาโรลา ก็ได้จบลงด้วยเหตุการณ์อันน่าสยดสยอง คือ เขาถูกแขวนคอและถูกเผาพร้อมกับสานุศิษย์สองคน เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1498²

นิโคโล มาคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli) เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1469 ที่เมืองฟลอเรนซ์ บิดาชื่อ เบร์นาโด มาคิอาเวลลี ซึ่งแม้จะสืบเชื้อสายมาจากชนชั้นสูงแห่งทัสคานีก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงทนายความผู้ยากจนและใช้ชีวิตอย่างสมถะ มารดาชื่อบาร์โรวีโลเนียเพลลี เป็นกวีทางศาสนา ต่อมาปี ค.ศ. 1481 มาคิอาเวลลีได้ศึกษาที่เน้นถึงการเรียนรู้ภาษาลาตินในโรงเรียนของเปาโล ดา รอนซีกลีโอเน ครูสอนภาษาลาตินที่มีชื่อเสียง และต่อมาราวปลายทศวรรษที่ 1480 ก็ได้มีโอกาสเข้าฟังคำบรรยายของมาร์เซลโล อาดรีอานี ที่มหาวิทยาลัยแห่งฟลอเรนซ์ และต่อมาเขาก็ได้มีโอกาสเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยฟลอเรนซ์³ มาคิอาเวลลีได้แต่งงานเมื่อปี ค.ศ. 1502 กับมาเรียตตา ลูโดวิโค คอร์ซินี มีบุตรธิดารวม 6 คน ตลอดชีวิตของเขามีทุกข์มากกว่าสุข

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

³ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กราฟิควอเตอร์, 2527), หน้า 213.

หลังจากที่ เจโรม ชาโวนาโรลา ถูกแขวนคอและเผาเสียชีวิตเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1498 แล้วต่อมาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ในปีเดียวกัน มาคิอาเวลลีซึ่งมีอายุได้ 29 ปี ก็ได้เริ่มชีวิตเข้ารับราชการอย่างเป็นทางการ โดยเข้าทำงานในตำแหน่งเลขานุการฝ่ายยุติธรรม แห่งสาธารณรัฐฟลอเรนซ์ จากนั้นไม่นานนัก มาคิอาเวลลีก็ได้ทำงานอีกตำแหน่งหนึ่งโดยได้เป็นเลขานุการคณะมนตรีแห่งเสรีภาพและสันติภาพ ซึ่งคณะมนตรีนี้มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่บริการสาธารณะหลายอย่างด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่หน้าที่ในด้านการติดต่อกับทูตแห่งฟลอเรนซ์ในต่างประเทศ มาคิอาเวลลีดำรงตำแหน่งเลขานุการคณะมนตรีจนถึงปี ค.ศ. 1512 ช่วงระยะเวลาที่มาคิอาเวลลีดำรงตำแหน่งเลขานุการคณะมนตรีแห่งเสรีภาพและสันติภาพจากปี ค.ศ. 1498 ถึง 1512 รวม 14 ปีนี้เป็นช่วงระยะเวลาที่อิตาลีเสียดินแดนที่สุดในประวัติศาสตร์ ตลอดช่วงสมัยนี้อิตาลีถูกรุกรานโดยฝรั่งเศส สเปน สวิส และเยอรมัน โดยไม่มีรัฐอิตาลีใดจะมิกำลังแข็งแรงแรงมากพอ โดยเฉพาะการจัดระเบียบกองทัพทหารที่ดีพอที่จะขับไล่ศัตรูต่างชาติให้ออกพ้นจากดินแดนได้ ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นก็เป็ผลเนื่องมาจากอิตาลีแตกแยกกันมากนั่นเอง มีการแบ่งแยกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อยเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นก็ยังไม่มีการจัดระเบียบกองทัพทหาร ซึ่งปัญหาเหล่านี้หาได้หลุดรอดพ้นสายตาของนักคิดร่วมสมัยอย่างมาคิอาเวลลีไม่ และมาคิอาเวลลีเองก็เชื่อว่าเป็นเรื่องที่แก้ไขได้

ในปี ค.ศ. 1502 มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ทำให้ชอเดอริณี ขึ้นมามีอำนาจ และชอเดอริณี เป็นผู้โปรดปรานมาคิอาเวลลี ดังนั้น เมื่อมาคิอาเวลลีเสนอให้ฟลอเรนซ์ใช้กองทัพแห่งชาติแทนกองทัพทหารรับจ้างในปี ค.ศ. 1506 ชอเดอริณีก็ยินยอมทำตาม หลังจากกองทัพแห่งชาติของมาคิอาเวลลีประสบชัยชนะในสงครามเมื่อปี ค.ศ. 1509 ชื่อเสียงของมาคิอาเวลลีก็ยิ่งขจรขจายไปไกล แต่ความสัมพันธ์กับชอเดอริณีผู้ทรงอำนาจ

ก็มีภัยเช่นกันเพราะเมื่อรัฐบาลสาธารณรัฐถูกโค่นล้ม ตระกูลเมดิชีก็กลับเข้ามามีอำนาจในฟลอเรนซ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1512 มาคิอาเวลลีจึงได้ถูกถอดออกจากตำแหน่งเลขาธิการ และถูกคุมขังอยู่หลายเดือนในฐานะผู้ต้องสงสัยว่าคิดร้ายต่อพวกตระกูลเมดิชี และได้ถูกเนรเทศไปอยู่ที่ร็อคคาซานคาสซีอาโน ซึ่งมาคิอาเวลลีมีบ้านและที่ดินเล็ก ๆ อยู่แปลงหนึ่ง ณ ที่นี้เองที่มาคิอาเวลลีต้องดำเนินชีวิตอย่างเงยบเหงา ห่างไกลจากกิจกรรมทางการเมืองทุกอย่าง โดยเฉพาะถูกตัดขาดจากหน้าที่การราชการทุกชนิด ที่เขาได้ทุ่มเทให้ด้วยชีวิตและจิตใจ สิ่งเดียวที่พอประโลมใจเขาได้บ้างก็คือการอ่านหนังสือคลาสสิกต่าง ๆ ซึ่งทำให้เขาเชื่อมั่นมากขึ้นว่า การจัดตั้งรัฐที่ทรงพลังและการมีกองทัพแห่งชาติ เท่านั้นที่จะปลดปล่อยอิตาลีจากการรุกรานของต่างชาติได้ แต่ก็ต้องอาศัยมีบุคคลที่สามที่มีพลังความคิดสร้างสรรค์ตรงนี้เกิดจากแรงบันดาลใจในความรักชาติ มีความสามารถที่จะทำให้ความคิดทางการเมืองตรงนี้บังเกิดผลดี ผู้ที่เขาหมายตาเอาไว้ก็คือ จูเลียโน เดอ เมดิชี ทั้งนี้ เนื่องจากตระกูลเมดิชีได้ครอบครองฟลอเรนซ์อยู่ และมาคิอาเวลลีต้องการเขียนหนังสือในรูปคำสอน ด้วยความหวังว่าจะช่วยทำให้ความคิดและความเชื่อของเขาเป็นผลขึ้นมา ตำราทางการเมืองที่ว่านี้ก็คือ "เจ้าผู้ปกครอง" ซึ่งเดิมที่มาคิอาเวลลีต้องการเขียนคำอุทิศให้กับ จูเลียโน เดอ เมดิชี แต่เนื่องจาก จูเลียโน เดอ เมดิชี ถึงแก่กรรมเสียก่อน มาคิอาเวลลีจึงได้เปลี่ยนเขียนคำอุทิศเสียใหม่ให้แก่ โอลเร็นโซ เดอ เมดิชี เจ้าผู้ปกครองฟลอเรนซ์คนต่อมา

อิทธิพลของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ซึ่งเริ่มต้นโดยมาคิอาเวลลีนั้นดูจะเป็นที่ยอมรับกันทั่ว ๆ ไป ทั้งนี้เพราะมาคิอาเวลลีพิจารณาปัญหาประวัติศาสตร์และการเมืองด้วยภาษาของมนุษย์ธรรมดา และละเอียดพิเคราะห์ทางศีลธรรม โดยมีปัญหาหลักที่มีคำถามว่าคนควรประพฤติอย่างไร แต่ถามว่าคนมีพฤติกรรมที่แท้

จริงอย่างไร⁴ นอกจากนี้ในการรวบรวมรายชื่อหนังสือที่เชื่อว่ามีอิทธิพลต่อโลก เป็นพลังในการเคลื่อนไหวโลกนั้น ก็ถือกันว่าหนังสือ "เจ้าผู้ปกครอง" ของ มาคิอาเวลลี เป็นหนังสือที่ทรงอิทธิพลที่สุดเล่มหนึ่งตลอดระยะเวลากว่า 400 ปี ไม่ว่าอิทธิพลนั้นจะเป็นไปในแง่ดีหรือแง่ร้ายก็ตาม ปัญหาสำคัญที่น่าพิจารณาจึงอยู่ที่ว่างานเขียนของมาคิอาเวลลีมีอิทธิพลต่อโลกขนาดไหน อย่างไร

ต่อมามาคิอาเวลลีได้รับการดูแลจากพวกเมดิชิ มาคิอาเวลลีได้รับ เงินค่าเลี้ยงดูจำนวนหนึ่งสำหรับงานเขียน "ประวัติศาสตร์แห่งฟลอเรนซ์" ภาย หลังได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย พวกเมดิชิก็ได้มอบภาระงานในหน้าที่ที่คู่ควร ให้แก่เขา ครั้นต่อมาพวกเมดิชิถูกขับออกจากฟลอเรนซ์สาธารณรัฐได้รับการ สถาปนาใหม่ มาคิอาเวลลีจึงหมดหวังที่จะได้รับการเกื้อกูลจากระบอบที่จัดตั้ง ขึ้นใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากตัวเขาเองเป็นผู้เขียน "เจ้าผู้ปกครอง" อันเป็นผลงาน ที่ทำขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่ทรราชย์ นอกจากนี้ยังเป็นนักประวัติศาสตร์ที่รับเงินว่า จ้างจากพวกทรราชย์จากงานเขียน "ประวัติศาสตร์แห่งฟลอเรนซ์" ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการเอื้อเฟื้อตั้งเลขานุการคณะมนตรีแห่งเสรีภาพและสันติภาพขึ้นใหม่ ซึ่ง เดิมมาคิอาเวลลีเคยดำรงตำแหน่งนี้อยู่ แต่ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง จึงกลายเป็นคนอื่นไม่ใช่มาคิอาเวลลี ในที่สุดความเสียใจก่อปรกับการเป็น ทรกล่าไส้ที่ร้ายแรงก็ได้พรากชีวิตของมาคิอาเวลลีไปจากโลกนี้ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1527 รวมอายุได้ 58 ปี โดยตัวเขาเองไม่เคยได้ล่วงรู้ หรือมีโอกาสได้ชื่นชมผลงานเขียนของเขามาก่อนเลย ทั้ง ๆ ที่งานเขียนของ เขานั้นได้รับการกล่าวขานถึง และเป็นที่ยอมรับชอบของคนรุ่นต่อ ๆ มาเกินกว่า

⁴Robert B. Downs, Books That Changed The World (New York : Mentor Books, 1956), P. 43. อ้างใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง, หน้า 16.

400 ปีจนทราบเท่าทุกวันนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเขียนของเขาที่ชื่อ "เจ้าผู้ปกครอง"^๕

การตีความแนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจาก "เจ้าผู้ปกครอง"

"เจ้าผู้ปกครอง" เป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงที่สุดชิ้นหนึ่งของมาคิอาเวลลี ได้แบ่งการเขียนออกเป็นยี่สิบหกบท ซึ่งมาคิอาเวลลีได้แจกแจงคำสอนเพื่อเจตนาที่จะสื่อความคิดทางการเมืองของตนถึงผู้อ่านเกี่ยวกับวิธีการก่อตั้งรัฐขึ้นมา เกี่ยวกับการดำรงรักษาและการแผ่ขยายรัฐ นอกจากนี้ก็เร่งเร้าให้เจ้าผู้ปกครองที่จะนำเอาคำสอนของเขาไปใช้ให้สร้างกองทัพแห่งชาติที่เข้มแข็งเพื่อปลดปล่อยอิตาลีจากการครอบครองของต่างชาติ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ

1) ส่วนที่มาคิอาเวลลีได้ยกตัวอย่างของบุรุษที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จในการก้าวขึ้นสู่อำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาอำนาจเอาไว้ให้ยาวนาน

2) ส่วนที่มาคิอาเวลลีได้ให้คำสอนและคำแนะนำต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะในการปกครองโดยการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์เป็นสำคัญ

มาคิอาเวลลี เริ่มต้นด้วยการแบ่งรูปการปกครองออกเป็นสาธารณรัฐ ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกที่ถูกนำมาใช้ในความหมายสมัยใหม่ อันหมายถึงรัฐที่ไม่ได้ปกครองโดยกษัตริย์ และนครรัฐเหล่านี้ยังแบ่งย่อยออกไปอีกเป็น นครรัฐที่สืบสันตติวงศ์ นครรัฐผสม และนครรัฐใหม่ในทรรศนะของมาคิอาเวลลี นครรัฐที่มาจาก การสืบสันตติวงศ์สามารถดำรงรักษาไว้ได้ง่ายที่สุด เพราะว่าประชาชน

^๕Ibid, P. 43.

เคยชินต่อการเชื่อฟังอยู่แล้ว ในขณะที่นครรัฐผสมอันได้แก่นครรัฐใหม่ที่ถูกผนวกเข้ากับราชอาณาจักรหนึ่งนั้นเสถียรภาพแห่งอำนาจจะมีอยู่ได้ด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะเมื่ออาณาจักรส่วนที่ถูกผนวกเข้ามาใหม่นี้เป็นคนละเชื้อชาติกับอาณาจักรส่วนเก่าของรัฐ กรณีดังกล่าวนี้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาความยุ่งยากต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นได้ในอาณาจักรส่วนใหม่ของรัฐมาคิอาเวลลีได้เสนอวิธีการแก้ไขไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ให้เจ้าผู้ปกครองเข้าไปอยู่ในอาณาจักรส่วนใหม่ของรัฐนี้เลย
- 2) จัดตั้งเป็นอาณานิคม
- 3) ชัดขวางการครอบงำหรืออิทธิพลของต่างชาติในอาณาบริเวณนั้น
- 4) บั่นทอนกำลังของรัฐที่แข็งแรงแรงที่สุด และสนับสนุนรัฐที่อ่อนแอที่สุด

นครรัฐที่มาคิอาเวลลีได้ให้ความสนใจมากที่สุด ได้แก่ นครรัฐใหม่ซึ่งหมายถึงนครรัฐที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยการใช้อำนาจอาวุธ หรือโดยกุศโลบายทางการเมือง หรือโดยการกระทำเยี่ยงโจร สำหรับตัวอย่างของ "เจ้าผู้ปกครอง" ที่ใช้อำนาจอาวุธและกุศโลบายทางการเมืองเป็นเครื่องมือนั้นมาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงซีซาร์ บอร์เจีย ผู้ซึ่งมาคิอาเวลลีมีความรู้สึกประทับใจเป็นผู้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในอิตาลีขณะนั้น เพราะสามารถทะลุไปทั่วอิตาลีโดยอาศัยกำลัง และการหลอกลวงก็สามารถรวบรวมดินแดนของศาสนจักรเข้าด้วยกันได้ในช่วงเวลาเพียงสามเดือน ระหว่างเดือนตุลาคม ค.ศ. 1502 ถึงมกราคม ค.ศ. 1503 จนผู้รู้บางคนมีความเชื่อว่า ซีซาร์ บอร์เจีย นี้แหละคือแหล่งดลใจที่สำคัญให้เกิดงานเขียน "เจ้าผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีขึ้น^๑

^๑ สมบัติ จันทรวงศ์, เจ้าผู้ปกครอง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 3.

มาคิอาเวลลีได้แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างการใช้ความโหดร้ายในทางที่ดีกับการใช้ความโหดร้ายในทางที่เลว เพื่อธำรงรักษารัฐที่ได้ยึดครองเอามาได้ ความโหดร้ายที่ถูกใช้ในทางที่ดี ได้แก่ความโหดร้ายที่ถูกนำมาใช้โดยทั้งหมดพร้อม ๆ กันในตอนต้นของการขึ้นครองอำนาจ เพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับเจ้าผู้ปกครองคนใหม่ ฮิตเลอร์ดูเหมือนจะเอาคำสอนตรงนี้ไปใช้ในการฆาตกรรมหมู่ เจ้าผู้ปกครองคนใหม่จำต้องใช้ความโหดร้ายทั้งหมดที่จำเป็น และดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน เพื่อที่จะได้ไม่ต้องกลับมาใช้อีก ทั้งนี้ เพราะว่าความโหดร้ายที่ประทับใจความรู้สึกไว้อยู่ยาวนานน้อยเท่าใด ก็จะทำให้เกิดความขมขื่นหรือเจ็บปวดน้อยลงเท่านั้น ในขณะที่ความดีต่าง ๆ นั้นกลับต้องค่อย ๆ กระทบไป และทิ้งช่วงระยะเวลา เพื่อให้บังเกิดความรู้สึกซาบซึ้งมากยิ่งขึ้น ใน "เจ้าผู้ปกครอง" มาคิอาเวลลีได้กำหนดคำสอนไว้สั้น ๆ และชัดเจน คำสอนเหล่านี้ทำให้ชาวโลกต้องตระหนัก เพราะการนำความจริงที่ทุกคนรู้ดีอยู่กับใจมาพูดในที่แจ้ง เขาสอนเจ้าผู้ปกครองที่หวังจะครองอำนาจให้ยืนยาว ว่าจะต้องเรียนรู้ที่จะเป็นคนไม่ดี เจ้าผู้ปกครองที่รอบคอบไม่ควรเชื่อมั่น ศรัทธากับสิ่งใด เมื่อเหตุผลที่ทำให้เขาศรัทธาเชื่อถือกับสิ่งนั้นต้องตกไปแล้ว เจ้าผู้ปกครองควรทำลายชีวิตศัตรูมากกว่าการยึดทรัพย์เพราะคนที่ตายแล้วแก้แค้นไม่ได้⁷

มาคิอาเวลลีสอนให้เจ้าผู้ปกครองกำจัดการอบครีวของเจ้าผู้ปกครองอื่นที่ตนประสงค์จะยึดครองดินแดนอย่างถาวร หรือสอนให้เจ้าผู้ปกครองฆาตกรรมผู้เป็นปฏิปักษ์มากกว่ายึดทรัพย์สมบัติเพราะผู้ที่มีชีวิตอยู่เท่านั้นที่อาจจะคิดแก้แค้นได้ และคนจะลืมการตายของบิดาตนง่ายกว่าการสูญเสียทรัพย์มรดกที่จะได้รับมา หรือ

⁷ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์กราฟิการ์ต, 2527), หน้า 221.

ความโอบอ้อมอารีที่แท้จริงคือการเป็นคนตระหนี่กับทรัพย์สินของตนเอง แต่ใจคอกว้างขวางกับทรัพย์สินของผู้อื่นที่เรียกว่ามิใช่คุณธรรม หากแต่เป็นการใช้คุณธรรมและความซื่ออย่างรอบคอบต่างหากที่น่าบุคคลไปสู่ความสุข

ปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีที่ได้สร้างความปลอบประโลมให้กับมนุษย์สองสถาน สถานแรกคือได้ตอกย้ำให้มนุษย์เข้าใจว่าสาเหตุแห่งปัญหาทางสังคมการเมืองนั้นเป็นสาเหตุที่เกิดจากมนุษย์ ซึ่งหมายความว่าปัญหาต่าง ๆ นั้นยังอาจจะมีทางแก้ไขได้ สถานที่สองคือมาคิอาเวลลีได้เสนอให้มนุษย์ได้เห็น่วิธีการแก้ปัญหาสังคมการเมืองเพื่อสร้างระเบียบทางสังคมที่ควรนั้นอยู่ที่ตัวมนุษย์เองด้วย มนุษย์จึงต้องพยายามเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ที่จะใช้พลังคุณธรรมความสามารถของมนุษย์มาเอาชนะโชคชะตาให้จงได้ ในงานนี้ มนุษย์ก็จำเป็นต้องรู้จักทั้งตนเองและภาวะแวดล้อม เพราะสองสิ่งนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาพลังคุณธรรมความสามารถของมนุษย์นั่นเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบกองทัพทหาร มาคิอาเวลลีนิยมชมชื่นการมีกองทัพแห่งชาติ และแนะนำผู้ปกครองไม่ให้พึ่งพาทหารรับจ้างหรือพวกพันธมิตร เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของอิตาลีในสมัยนั้นแล้วมาคิอาเวลลีจึงเสนอการรวมอำนาจของชาติเพื่อให้อิตาลีจะได้มีเอกภาพและเลือกชะตากรรมของตนเองได้ ในระดับผู้นำมาคิอาเวลลีแนะนำผู้ปกครองให้อาศัยกำลังของตนเองเป็นหลัก ในหนังสือ "เจ้าผู้ปกครอง" เขาเขียนว่า "อย่างไรก็ตาม เมื่อพวกเขาพึ่งพาทรัพยากรของตนเองและกำหนดสถานการณ์ได้ พวกเขาก็มักไม่ค่อยประสพภัย"^๕ ข้อแตกต่างระหว่างศาสตร์ผู้มีอำนาจกับศาสตร์ผู้ไร้อำนาจอยู่ที่ความ

^๕ Machiavelli, The Prince, George Bull (trans), (New York : Penguin Books, 1976), P.52, อ้างใน ชัยวัฒน์ สภาอานนท์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่. หน้า 216.

สามารถในการควบคุมชะตากรรมของตนเองได้ของศาสดาผู้ถืออาวุธ ในขณะที่ศาสดาผู้ไร้อาวุธไม่สามารถจะทำได้ ในส่วนที่เกี่ยวกับกำลังอำนาจของชาติ มาคิอาเวลลีดูถูกความช่วยเหลือจากต่างชาติ และกองทัพรับจ้างซึ่งเป็นที่นิยมกันอยู่ในอิตาลีขณะนั้น กองกำลังช่วยเหลือจากต่างชาติในขณะนั้นก็คือกองกำลังของประเทศพันธมิตรที่ทรงอำนาจและเข้ามาช่วยชาติใดชาติหนึ่ง ในขณะที่กองทัพทหารรับจ้างเป็นเพียงผลของความโลภของทหารและเงินตราของเจ้าผู้ปกครอง ในทั้งสองกรณีชาติพึ่งพิงอยู่กับอำนาจภายนอกที่ตนควบคุมไม่ได้ ดังนั้นในเรื่องนี้ มาคิอาเวลลีจึงให้คำแนะนำว่า "เพราะฉะนั้นเจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดจึงปฏิเสธความช่วยเหลือ และพยายามใช้กำลังของตนเอง" เขายังได้ยกตัวอย่างเทียบเคียงว่า "เสื้อเกราะที่เป็นของผู้อื่นนั้น หากไม่หลวม หลุดไป ก็หนักเกินไปหรือคับเกินไปสำหรับท่าน"^๑ ด้วยเหตุนี้ มาคิอาเวลลีจึงนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกองกำลังรบแห่งชาติ ซึ่งเป็นความเพียรพยายามที่จะไม่ให้อิตาลี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งฟลอเรนซ์ต้องพึ่งพาอำนาจจากภายนอกนั่นเอง ตรงนี้มาคิอาเวลลีพยายามที่จะถ่ายทอดความรู้สึกที่ว่าตนเองและชาติบ้านเมืองของตนเองนั้น ล้วนไร้พลังอำนาจที่จะกำหนดชะตากรรมเอาเองได้หากต้องขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก ทำให้มาคิอาเวลลีพยายามคิดหาวิธีที่จะเอาชนะโชคชะตา และสลัดตนรวมทั้งชาติของตนให้เป็นอิสระจากโชครวนของโชคชะตา เขาได้พยายามเสนอความคิดดังกล่าวไว้ในหนังสือ "เจ้าผู้ปกครอง" ซึ่งถือว่าเป็นวรรณกรรมที่ทรงความสำคัญยิ่งในทางปรัชญาการเมือง และถือกันโดยทั่วไปว่าเป็นหลักสำคัญของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่

^๑Ibid, P.85.

มาคิอาเวลลีพยายามฉายภาพลักษณ์ของเจ้าผู้ปกครองคนใหม่ของเราให้เราได้เห็น ประเด็นของเนื้อหาจึงอยู่ที่ว่าเจ้าผู้ปกครองคนใหม่นี้จะต้องวางตนอย่างไรกับผู้ใต้ปกครองของเขาและมิตรของเขา ในประเด็นปัญหานี้มาคิอาเวลลียึดเกาะอยู่กับสิ่งที่เขาเรียกว่า ความเป็นจริงแห่งสรรพสิ่งต่าง ๆ และความเป็นจริงนี้ก็คือ เจ้าผู้ปกครองคนใหม่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางภัยอันตรายและมีความหวาดกลัวอยู่เสมอสองประการที่จะต้องเข้ามาสิงสู่อยู่ในตัวเจ้าผู้ปกครอง นั่นก็คือ ประการแรกเป็นเรื่องภายในรัฐของเจ้าผู้ปกครองคนใหม่และพฤติกรรมของผู้ใต้ปกครองของเจ้าผู้ปกครองคนใหม่เอง ส่วนประการที่สองนั้นเป็นเรื่องภายนอกรัฐและความมุ่งหมายของมหาอำนาจที่อยู่ล้อมรอบ ท่ามกลางความเป็นจริงดังกล่าวนี้ เจ้าผู้ปกครองคนใหม่จึงไม่อาจจะดำรงชีวิตอย่างที่ควรจะเป็นได้ มาคิอาเวลลีกล่าวว่าเจ้าผู้ปกครองที่ต้องการดำรงอยู่ในอำนาจจำเป็นต้องหัดเรียนรู้ที่จะทำตนไม่ให้เป็นคนดีเสมอไป คือ เป็นคนดีก็ได้หรือไม่เป็นคนดีก็ได้ตามแต่ความจำเป็น จริงอยู่มันเป็นยอดของความปรารถนาที่เจ้าผู้ปกครองจะต้องรวมคุณสมบัติที่ดีทุกอย่างเอาไว้ในตัว ไม่ว่าจะ เป็นความเป็นคนใจกว้าง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น อ่อนไหวต่อการเห็นความทุกข์ยากของผู้อื่น เป็นคนมีสัจวาจาหนักแน่นและกล้าหาญ อ่อนโยน บริสุทธ์ผู้มอง ชื่อตรง จริงจังและเคร่งศาสนา ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์ไม่ได้เอื้ออำนวยให้เป็นเช่นนั้นได้โดยง่าย จึงเป็นเรื่องดีที่เจ้าผู้ปกครองจะรู้จักหลบหลีกความชั่วต่าง ๆ อันน่าละอายที่จะทำให้สูญเสียรัฐ รู้จักต่อต้านความชั่วอื่น ๆ ความบกพร่องหรือความชั่วบางอย่างก็อาจจะจำเป็นต่อการธำรงรักษารัฐ ในขณะที่ความดีบางอย่างก็อาจทำให้สูญเสียรัฐได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะว่าถ้าพิจารณาศึกษากันให้ถ่องแท้แล้วจะพบว่า มีคุณสมบัติบางประการที่ดูว่าเป็นคุณธรรม แต่ได้สร้างความหายนะให้กับเจ้าผู้ปกครอง และก็มีคุณสมบัติอีกบางประการที่ดูว่าเป็นความชั่ว แต่ก็ได้ส่งผลให้เจ้าผู้ปกครองอยู่รอดปลอดภัย และมีความสมบูรณ์พูนสุข ผู้ที่ประสงค์จะประกอบคุณธรรมจะต้องตกเป็นเหยื่อของคนจำนวนมากที่ไร้คุณธรรม ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองต้องการรักษาอำนาจการ

ปกครอง เขาจะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมได้อย่างไร และจะต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ตามความจำเป็น¹⁰

มาคิอาเวลลี ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับอุดมคติของผู้ที่จะเข้ามาเป็นเจ้าของปกครองจะได้ชื่อว่าเป็นคนที่เสรีและใจกว้างอย่างไรก็ตาม ความเป็นคนตระหนี่ก็เป็นสิ่งหนึ่งในบรรดาข้อบกพร่องที่ช่วยในการปกครองประเทศได้มาก ความเป็นคนใจกว้างและสุรุ่ยสุร่ายจะทำให้เจ้าผู้ปกครอง เอาชนะใจคนได้ไม่มากนัก แต่จะทำให้คนส่วนใหญ่กลับเป็นปฏิปักษ์กับเจ้าผู้ปกครอง และเมื่อเจ้าผู้ปกครองต้องยากจนลง ก็จะทำให้ต้องสูญเสียความเคารพนับถือจากผู้อยู่ใต้ปกครอง ในขณะเดียวกันเจ้าผู้ปกครองทุกคนก็ปรารถนาที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนเมตตาปราณีและไม่ใช้คนโหดร้าย แต่ก็ให้ระวังอย่าใช้ความเมตตาปราณีในทางที่ผิดจนทำให้บ้านเมืองเกิดความไม่สงบเรียบร้อย เพราะความโหดร้ายก็ได้ช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อยและมีเอกภาพขึ้น ความโหดร้ายจึงควรแก่การสรรเสริญถ้าช่วยทำลายความไม่สงบเรียบร้อยได้แต่เนิ่น ๆ

ประเด็นปัญหาที่จะพิจารณาต่อไปก็คือ เจ้าผู้ปกครองควรจะเป็นคนที่คนรักมากกว่าที่จะเป็นคนที่คนกลัว หรือเป็นคนที่คนกลัวมากกว่าที่จะเป็นคนที่คนรัก ซึ่งถ้าหากเป็นไปได้ก็ควรที่จะเป็นเสียทั้งสองอย่าง แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่อาจจะเป็นไปได้ ดังนั้น หากมีความจำเป็นต้องเลือกทางใดทางหนึ่งเพียงทางเดียวก็ควรที่จะเลือกเป็นคนที่คนกลัว ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ ประการแรก ที่เดิยวมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไปแล้วจะเป็นคนกระหายประโยชน์ ชอนเร้น เกรงภัย

¹⁰พิชิต จงสถิตย์วัฒนา, เผด็จการเจ้ามาคิอาเวลลี (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์พิชิตการพิมพ์, 2524), หน้า 91.

ตราขาย เป็นคนนอกตัณญา และชอบแปรพักตร์ ตราบใดที่เราทำให้เขาดำรงชีวิตอยู่อย่างดีมีความสุข เขาก็จะภักดีต่อเราจะยอมสละเลือดเนื้อ ชีวิต ทรัพย์สินของเขาให้แก่เราตราขายเท่าที่ภยันตรายนั้นยังอยู่ใกล้ตัว แต่เมื่อภยันตรายนั้นเข้ามาใกล้ตัวเมื่อใดเขาจะทิ้งเราและหันหลังให้ทันที ความทุกข์ก็จะตกอยู่แก่เรา น้ำใจที่เจ้าผู้ปกครองได้มาด้วยความเมตตากรุณาของเจ้าผู้ปกครองเอง จะต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างในไม่ช้า นอกจากนั้นมนุษย์ยังไม่ค่อยจะเกรงกลัวที่จะล่วงเกินผู้ที่ทำตนให้เป็นคนที่คนกลัว กล่าวคือ กรรมชาติของมนุษย์จะไม่เกรงกลัว อีกทั้งยังกล้าที่จะล่วงเกินผู้ที่พยายามสร้างภาพลักษณ์โดยทั่วไปให้คนกลัว ใยสัมพันธแห่งความรักนั้นมนุษย์จะตัดมันทิ้งตามแต่ผลประโยชน์ของเขา ในขณะที่ความกลัวการลงโทษจะไม่ออกไปจากตัวมนุษย์เลย ประการสุดท้ายการที่เจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่รักของคนหรือไม่นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจ้าผู้ปกครอง แต่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของมนุษย์ แต่การที่เป็นคนที่คนกลัวจะขึ้นอยู่กับตัวเจ้าผู้ปกครองเอง มนุษย์จะกลัวอารมณ์ของเจ้าผู้ปกครอง ดังนั้น เจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดจะต้องไม่คิดหวังพึ่งในสิ่งที่ขึ้นอยู่กับคนอื่น แต่จะพึ่งในสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวของเจ้าผู้ปกครองเอง

เจ้าผู้ปกครองที่มีผลงานที่ยิ่งใหญ่ล้วนแต่เป็นผู้ละเมิดคำมั่นสัญญาและยังปกครองบังคับบัญชามนุษย์ด้วยเล่ห์กล ในที่สุดเจ้าผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ก็จะสามารถครอบงำมีชัยชนะเหนือผู้ที่ตั้งต้นอยู่ในความซื่อสัตย์ จากข้อเท็จจริงนี้เองมาคิอาเวลลีได้เขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครองจะรักษาคำพูดของเขาไว้ได้อย่างไร อันเป็นบทที่ได้รับความนิยมมากที่สุด แต่ก็ เป็นบทที่แสดงออกถึงแก่นสารของมาคิอาเวลลีซึ่งบรรดานักการเมืองที่กระหายความสำเร็จทางการทูต อ่านกันอย่างใจจดใจจ่อโดยมีเนื้อหาสาระดังนี้คือ เจ้าผู้ปกครองที่ดีจะต้องรู้จักปฏิบัติตนได้ทั้ง เยี่ยงสัตว์และเยี่ยงมนุษย์ ที่ว่าเยี่ยงมนุษย์นั้นก็คือคุณสมบัติของการต่อสู้ด้วยกฎหมายอย่างสม่ำเสมอและด้วยความจงรักภักดี ส่วนที่ว่าเยี่ยงสัตว์นั้นก็คือคุณสมบัติของการต่อสู้ด้วยกำลังและเล่ห์กล ดังนั้น เจ้าผู้ปกครองที่เยี่ยมยอดจะต้องมีคุณสมบัติทั้งสองนี้

เกือบทุกสิ่งกันและกัน กล่าวคือ รู้จักเป็นทั้งมนุษย์และสัตว์ในเวลาเดียวกัน สำหรับ
 สัตว์แล้วเจ้าผู้ปกครองจะเลือกเอาสัตว์สองชนิดมาเป็นตัวแบบ และสัตว์สองชนิดที่
 ว่าเป็นก็คือ สุนัขจึงจอกกับราชสีห์ เจ้าผู้ปกครองที่จะได้ชื่อว่ายิ่งใหญ่จะต้องเป็นทั้ง
 สุนัขจึงจอกและราชสีห์ให้ได้ในเวลาเดียวกัน ทั้งนี้เพราะหากจะเป็นแต่เฉพาะ
 ราชสีห์ก็จะมองไม่เห็นกับดัก และหากจะเป็นแต่เฉพาะสุนัขจึงจอกก็จะไม่สามารถ
 ทำให้สุนัขปากกลัว ด้วยเหตุนี้เจ้าผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องเป็นทั้งสุนัขจึงจอกเพื่อ
 เห็นกับดักและเป็นทั้งราชสีห์เพื่อเขย่าขวัญบรรดาสุนัขป่าทั้งหลายให้กลัว ในเรื่อง
 ของคำมั่นสัญญาหรือข้อผูกพันต่าง ๆ ก็เช่นกัน เจ้าผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่จะต้องทำตัว
 ให้เปรียบได้เหมือนสุนัขจึงจอกที่ไม่ต้องเคารพสัญญาหรือปฏิบัติตามข้อผูกพันต่าง ๆ
 เมื่อการเคารพสัญญาหรือการปฏิบัติตามข้อผูกพันต่าง ๆ จะเป็นผลเสียต่อเจ้าผู้
 ปกครอง ดังคำกล่าวของมาคิอาเวลลีที่กล่าวว่า "...ถ้ามนุษย์เป็นคนดีทั้งหมด
 คำสอนนี้ก็ไม่ได้ แต่โดยที่มนุษย์เป็นคนเลวและไม่รักษาคำพูดที่มีต่อท่าน ท่านก็ไม่
 จำเป็นต้องรักษาคำพูดที่มีต่อพวกเขา" เจ้าผู้ปกครองที่รู้จักทำตนเป็นสุนัขจึงจอก
 ได้ดีที่สุดคือเจ้าผู้ปกครองที่มีความสุขสมบูรณ์มากที่สุด แต่มีเงื่อนไขอยู่ที่ว่าต้องรู้จัก
 ซ่อนเร้นสภาพความเป็นสุนัขจึงจอกและมีศิลป์ในการเสแสร้งและซ่อนเร้น เจ้าผู้
 ปกครองไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่ดีทั้งหมด แต่จำเป็นต้องทำที่เป็นอย่างที่มี
 คุณสมบัติที่ดีนั้น เพราะคุณสมบัติ ๆ เหล่านี้หากได้นำมาประพฤติปฏิบัติและแสดง
 ออกอย่างสม่ำเสมอแล้วความหายนะก็จะคืบคลานมาถึงตัวเจ้าผู้ปกครองเองแต่ใน
 ทางตรงกันข้ามจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าผู้ปกครองเสมอถ้าจะมีคุณสมบัติเหล่านี้ก็แต่
 โดยลักษณะภายนอก เพื่อธำรงรักษารัฐเอาไว้ เจ้าผู้ปกครองจำเป็นต้องปฏิบัติการ
 ในทางที่ขัดต่อมนุษยธรรม ขัดต่อความรักเพื่อนมนุษย์ หรือแม้แต่ขัดต่อศาสนา ด้วย
 เหตุนี้เจ้าผู้ปกครองจะต้องมีจิตใจที่ปรับตัวอยู่ได้เสมอตามทิศทางลมและตามความ
 เหมาะสมของสถานการณ์ เจ้าผู้ปกครองจะต้องไม่ทิ้งเส้นทางของความดี แต่ถ้า
 จำเป็นตามสถานการณ์เจ้าผู้ปกครองก็ต้องรู้จักเดินเข้าสู่เส้นทางของความเลวแต่
 ก็ต้องพึงระมัดระวัง ที่จะไม่แสดงพฤติกรรมออกมาให้ถูกจับได้โดยพยายามสร้าง

ภาพพจน์ของตัวเองในลักษณะที่ว่าเมื่อคนได้พบ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ก็จะทำให้ผู้คนเชื่อว่าเจ้าผู้ปกครองเป็นคนที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณาเปี่ยมไปด้วยความจริงใจ มีมนุษยธรรม มีเกียรติ และที่สำคัญคือเคร่งศาสนา เหตุที่จะต้องทำเช่นนั้นก็เพราะว่ามนุษย์เรานั้นโดยทั่วไปแล้วมักจะวินิจฉัยตามที่เขาได้มองเห็นมากกว่าที่จะวินิจฉัยตามที่เขาได้สัมผัส

เจ้าผู้ปกครองแม้จะต้องมีการเคารพกฎเกณฑ์ทั้งในทางการเมืองภายนอกและในทางการเมืองภายใน สิ่งที่ยึดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่เจ้าผู้ปกครองจะต้องทำก็คือ จงอย่าทำอะไรที่จะทำให้เจ้าผู้ปกครองอีกคนหนึ่งทรงพลังอำนาจขึ้นมา เพราะเป็นการกระทำที่ทำลายตัวเอง จำต้องแสดงตนอย่างตรงไปตรงมาว่าเป็นมิตรหรือศัตรู นั้นหมายความว่าเจ้าผู้ปกครองจะต้องประกาศตัวอย่างเปิดเผยว่าจะอยู่ข้างรัฐใด และไม่อยู่ข้างรัฐใด การวางตัวเป็นกลางซึ่งพวกที่โกลเล็มมักจะชอบยึดถือปฏิบัติกันอยู่นั้น บ่อยครั้งที่นำเอาเจ้าผู้ปกครองเหล่านี้ไปสู่ความหายนะได้เช่นกัน ส่วนเรื่องที่ปรึกษานั้นกฎทั่วไปที่ไม่เคยผิดพลาดเลยมีอยู่ว่าเจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดเท่านั้นที่จะมีที่ปรึกษาได้ ความรู้ความสามารถของเจ้าผู้ปกครองอาจจะวัดได้ โดยพิจารณาจากตัวบุคคลที่ล้อมรอบที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และเจ้าผู้ปกครองนั้นจะต้องหมั่นปรึกษาหารืออยู่เสมอ แต่ต้องเป็นในกรณีที่เจ้าผู้ปกครองต้องการ มิใช่เมื่อที่ปรึกษาเหล่านั้นต้องการ ส่วนที่ปรึกษาที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยคิดถึงตัวเขา แต่จะคิดถึงตัวเจ้าผู้ปกครองเสมอ และจะเข้าพบปะสนทนากับเจ้าผู้ปกครองก็แต่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐเท่านั้น แต่เจ้าผู้ปกครองก็ต้องนึกถึงบุคคลที่ให้คำปรึกษาเหล่านั้นโดยให้ทรัพย์สิน ศฤงคาร ให้ความยกย่อง ให้เกียรติและให้ยศฐาบรรดาศักดิ์เพื่อเขาจะได้หวาดกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะทำให้เขาสูญเสียสิ่งต่าง ๆ ไป เพื่อเขาจะได้ตระหนักดีว่าที่เขาได้เป็นอยู่คืออย่างนี้ก็ด้วยความสนับสนุนของเจ้าผู้ปกครอง หากปราศจากเสียซึ่งเจ้าผู้ปกครองแล้วเขาจะไม่มีอะไรทั้งสิ้นในสิ่งเหล่านี้

ป้อมปราการที่ดีที่สุดสำหรับเจ้าผู้ปกครองก็คือความรักผูกพันที่ราษฎรมีต่อเจ้าผู้ปกครอง ดังนั้นมาคิอาเวลลีก็รับรู้พลังของมติมหาชนซึ่งมีความเปราะบางด้วยเหตุนี้ความเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอกจึงเป็นหน้าที่สำหรับเจ้าผู้ปกครองซึ่งจะต้องมีการจัดสัดส่วนที่ดีระหว่างความเป็นคนโหดร้ายหยาบช้ำกับความเป็นคนอ่อนร้น ทั้งนี้ก็สุดแต่เหตุการณ์และสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้น หากผลลัพธ์ที่ออกมาช่วยธำรงรักษาชีวิตของเจ้าผู้ปกครองและรัฐของเจ้าผู้ปกครองไว้ได้แล้ว วิธีการที่ถูกนำมาใช้ทั้งหมดก็จะได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นวิธีการที่ดี

มาคิอาเวลลีได้สร้างรัฐศาสตร์ขึ้นใหม่ โดยปฏิเสธพื้นฐานทางศาสนาในทางการเมืองการปกครอง อันเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของความคิดยุคกลาง และเป็นผู้นำเอาทฤษฎีการเมืองออกไปให้พ้นจากกรอบของศาสนา โดยการตัดขาดออกจากกันอย่างสิ้นเชิง นักปรัชญาการเมืองยุคก่อนหน้านี้มีความเกลียดชังและดูถูกดูแคลนการเมืองการปกครองของพวกพระ แต่สำหรับมาคิอาเวลลีแล้วก้าวไกลไปมากกว่านั้นอีกกล่าวคือไม่เพียงแต่ให้รัฐเป็นรัฐฆราวาสเท่านั้น แต่ยังต้องการให้ศาสนาอยู่ภายใต้รัฐอีกด้วย ความคิดทางการเมืองดังกล่าวนี้ได้ชักนำมาคิอาเวลลีไปสู่จุดขึ้นที่เป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาคริสต์มากกว่าที่จะเป็นจุดขึ้นของคนที่ไม่มีความเชื่อ มาคิอาเวลลีได้ตำหนิการกระทำของพวกพระที่บิดเบือนศาสนาคริสต์ว่าได้ทำให้พลังต่าง ๆ อ่อนแอลง และมักชอบให้ความสำคัญแก่ผู้ที่ปล่อยตัวอยู่กับความเพ้อฝันมากกว่าผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างแท้จริง ความต้องการของรัฐฆราวาสและการเชิดชูรัฐตามความคิดของมาคิอาเวลลีได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งตามมามากมายนั้นคือการเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนจักรและต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับลัทธิสากลนิยมของศาสนาคริสต์ เป้าหมายในการศึกษาของมาคิอาเวลลีก็คือ "รัฐ" มาคิอาเวลลีเป็นผู้สร้างคำนี้ขึ้นมา ดังจะเห็นจากประโยคแรกในบทที่ 1 ของ "เจ้าผู้ปกครอง" ได้ใช้คำว่า "รัฐ" ในความหมายใหม่ แม้กระนั้นก็ตามความหมายของคำว่า "รัฐ" ก็ยังไม่อาจจะแยกออกจากตัวบุคคลได้ รัฐยังคงผูก

พันอยู่กับตัวบุคคล อำนาจทั้งหลายที่เคยปกครองมวลมนุษย์อยู่นั้น ถ้าไม่เป็น
 สาธารณรัฐก็เป็นรัฐอาณานิคม จึงอาจจะกล่าวอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า "เจ้าผู้
 ปกครอง" กล่าวถึงรัฐอาณานิคม ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่ารัฐอาณานิคมเป็นสิ่งจำเป็น
 เมื่อรัฐชาติเสถียรภาพจนเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น¹¹ เพราะรัฐอาณานิคมสร้าง
 เสถียรภาพได้ง่ายกว่า และอำนาจของเจ้าผู้ปกครองซึ่งสร้างเสถียรภาพได้
 รวดเร็วนั้นพอจะมองเห็นได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ คือ

1) เมื่อคนผู้นั้นตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะปกครองอย่างเจ้าผู้ปกครอง และ
 ไม่ยอมหยุดใช้อำนาจนั้นเมื่อสมควรแก่เวลา

2) เมื่อรัฐหมดสิ้นแล้วซึ่งคุณธรรมความสามารถ หรือชีวิตจิตใจของ
 พลเมืองจนสาธารณรัฐไม่สามารถจะทำงานได้

3) เมื่อสาธารณรัฐถือกำเนิดขึ้นมาจากรากฐานที่ไม่เหมาะสม

4) เมื่อบุคคลจะต้องถูกกักให้พ้นจากความจ้อจลในเวลาที่เป็น
 อำนาจสูงส่งแบบเจ้าผู้ปกครองก็นำมาใช้งานได้ สาธารณรัฐพึงดำรงอยู่ในที่ที่มี
 ความเสมอภาค หากไร้เงื่อนไขรัฐอาณานิคมจะเหมาะสมกว่า และสามารถ
 รักษาไว้ได้ในระยะยาว¹²

ในยุคที่วิทยาศาสตร์กลายมาเป็นมาตรฐานตัดสินความมีคุณค่าเชื่อถือ
 ของสรรพสิ่งต่าง ๆ นักศึกษาปรัชญาการเมืองหลายท่านพยายามเสนอว่า งาน

¹¹ Machiavelli, The Discourses, Bernard Crick (Trans).
 (London : Pelican, 1976), P. 19.

¹² ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์กราฟิควอเตอร์, 2527), หน้า 221.

เขียนของมาคิอาเวลลีมีความเป็นวิทยาศาสตร์สูง เพราะมาคิอาเวลลีกล่าวถึง
 สิ่งที่เป็นอยู่มิใช่กล่าวถึงสิ่งที่ควรจะเป็นดังที่นักปรัชญาการเมืองคลาสสิกบางท่าน
 ได้กล่าวไว้ ทศนะเช่นนี้ทำให้นักวิชาการบางท่านมุ่งหาวิธีการทางวิทยาศาสตร์
 ของมาคิอาเวลลี นั่นก็คือ การนำเอาวิธีการวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการ
 เมือง¹³ ที่กล่าวถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นหมายถึง

1) มาคิอาเวลลี ใช้ภาษาในลักษณะที่ทำให้เกิดความรู้อย่างแบบ
 วิทยาศาสตร์ ไม่ได้ใช้ให้เกิดอารมณ์หรือทัศนคติใด ๆ แต่ใช้ภาษาในลักษณะที่
 ความหมายของคำเอามาทดสอบได้และเข้าใจในโลกแห่งความเป็นจริง สิ่งนี้
 เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างข้อถกเถียงที่เป็นวิทยาศาสตร์

2) มาคิอาเวลลี อธิบายการเมืองอย่างชัดเจนเพียงพอและมองการ
 เมืองว่าเป็นการศึกษาการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างมนุษย์ ความคิดเช่นนี้แสดง
 ให้ผู้อ่านตระหนักว่ากำลังพูดถึงกันถึงอะไรที่เป็นอยู่จริง ลักษณะการเช่นนี้น้อย
 ก็พอจะกันมิให้มีความไร้สาระได้

3) มาคิอาเวลลี ได้รวบรวมข้อเท็จจริงจำนวนหนึ่งอย่างมีระบบ
 ข้อเท็จจริงเหล่านี้ เขาดึงมาจากตำราทางประวัติศาสตร์และประสบการณ์ส่วนตัว
 ของเขา ประสบการณ์เหล่านี้ได้มาจากสิ่งที่เขาสังเกตเห็นจริงตลอดอาชีพทาง
 การเมืองของเขา และจากการสนทนากับผู้นำทางการเมืองในยุคสมัยของเขา

4) มาคิอาเวลลี มักจะพยายามจัดรูปความสัมพันธ์รวมข้อเท็จจริงให้
 กลายเป็นหลักการกว้าง ๆ หรือกฎเกณฑ์ เขาเชื่อว่าการประมาณหลักการทั่ว ๆ
 ไปเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มาคิอาเวลลีชอบ

¹³ James Burnham, The Machiavellians (Chicago :
 Cateway Edition, 1970), P. 45. อ้างใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์,
ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่, หน้า 223.

กำหนดหลักการกว้าง ๆ ปกติ มาคิอาเวลลีทดสอบหลักการกว้าง ๆ ของเขา จากตัวอย่างที่ได้จากประวัติศาสตร์ในช่วงต่าง ๆ

5) ในงานของมาคิอาเวลลีทุกหนทุกแห่ง ทุกบรทัด ทุกบท ทุกตอน เรารู้สึกได้ถึงความต้องการหลักที่จริงใจของมาคิอาเวลลี

ไม่ว่ามนุษย์กับสังคมจะสัมพันธ์กันอย่างไรก็ตาม ปัญหาของมนุษย์ก็คงไม่มีวันจะหมดไปได้ ทั้งนี้เพราะการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นมิได้อยู่ในสภาพสำเร็จรูป กล่าวคือ คนดีก็มีไข่ว่าจะดีโดยบริสุทธิ์ ส่วนคนชั่วก็มีไข่ว่าจะหาดีมิได้เลย มนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างกำกึ่งระหว่างหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ดี ชั่ว ความสว่าง ความมืด และอื่น ๆ การอยู่กำกึ่งระหว่างสิ่งต่าง ๆ นี้ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การอยู่ระหว่างอำนาจของโชคชะตา และพลังคุณธรรมความสามารถของมนุษย์เอง ดังที่มาคิอาเวลลีได้ชี้ให้เห็นแล้ว แม้มาคิอาเวลลีจะเสนอแนวทางการเอาชนะโชคชะตาไว้ แต่ในสภาพการณ์ที่ไม่มีผู้ใดแน่ใจได้ว่าจะเอาชนะโชคชะตาได้อย่างสมบูรณ์ การชี้ให้เห็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างโชคชะตากับพลังคุณธรรมความสามารถของมนุษย์ ก็เป็นบทเรียนทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้ามนุษย์มีแต่เห็นว่าชีวิตถูกบงการโดยสิ่งซึ่งอยู่นอกความควบคุมของตนโดยสิ้นเชิง ชีวิตก็จะไร้ความหวัง กิจกรรมทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้ ในทางตรงกันข้ามหากมนุษย์เข้าใจว่ามนุษย์ควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยสิ้นเชิง ชะตากรรมของมนุษย์อยู่ในมือมนุษย์เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ มนุษย์ก็จะไม่เห็นชอบเขตความสามารถของตนเอง ความจองหองอวดดีจะกลายเป็นสมบัติที่น่าสะพรึงกลัว มนุษย์อาจจะเอาชนะโชคชะตาได้ถ้ามนุษย์มีพลังหรือความกล้าหาญเหนือกว่า แม้เขาจะเคยเปรียบเทพแห่งโชคชะตาของรัฐว่าทรงอำนาจประดุจกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากแต่มาคิอาเวลลีก็ได้เสนอให้มนุษย์ยอมแพ้ต่อโชคชะตามนุษย์จะประสบความสำเร็จหากกระทำการสอดคล้องกับโชคชะตา แต่จะล้มเหลวหากทำการขัดกับโชคชะตา โดยมนุษย์ไม่ควรลืมว่าโชคชะตาของปัจเจก

บุคคลเปรียบเสมือนผู้หญิงและหากจะทำให้นางยอมศิโรราบก็จำเป็นต้องทบตีและ
ชู้บังคับหล่อน การจะเอาชนะโชคชะตาได้จะต้องรู้จักโชคชะตา มาคิอาเวลลีให้
ความสำคัญกับคุณธรรมความสามารถจนระบุว่า คุณธรรมความสามารถนั้นเหนือ
กว่าโชคชะตา

ความจำเป็นทางการเมือง ในเงื่อนไขทางสังคมที่กำหนดไว้สำหรับ
มาคิอาเวลลี การที่บางคนจะต้องกระทำการอันสกปรก รับภาระหรือค่าเสีย
ของอำนาจทางการเมืองในการปกครองรัฐนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอันเลี่ยงมิได้ เจ้าผู้
ปกครองที่ดีไม่ควรจะหลีกเลี่ยงจากการกระทำดีหากเป็นไปได้ แต่เขาก็จะต้องรู้
วิธีทำความชั่วร้ายหากจำเป็น โดยปกติแล้วมนุษย์สามารถควบคุมการกระทำ
ต่าง ๆ ของตนได้อย่างน้อยครั้งหนึ่ง ส่วนที่เหลืออยู่ที่อำนาจของโชคชะตา
แต่เจ้าผู้ปกครองที่เชื่อมาคิอาเวลลีก็จะไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา เขาจะต้องเอา
ชนะเทพองค์นี้ทั้งหมดด้วยคุณธรรมความสามารถ จากคำสอนของมาคิอาเวลลีที่
กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจจะทำให้มองได้ว่ามาคิอาเวลลีเรียกร้องให้เจ้าผู้
ปกครอง และรัฐกระทำการตามความจำเป็น ปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะวิสัย
เรื่องดีเรื่องชั่วไม่มีมีความสำคัญเท่าใดนัก โดยนัยนี้เองระเบียบทางสังคมใน
ทฤษฎีของเขาจึงเป็นแบบเผด็จการที่ใช้ความรุนแรงเป็นสำคัญ มาคิอาเวลลี
เข้าใจดีว่าความรุนแรงนั้นเป็นความชั่วร้าย แต่หากจะให้มนุษย์บรรลุเป้าหมาย
ของตนให้ได้ มนุษย์ก็ต้องรู้จักการเป็นคนชั่ว

มาคิอาเวลลีได้เขียน "เจ้าผู้ปกครอง" ขึ้นจำนวน 26 บท ซึ่งพอจะ
แบ่งงานเขียนเรื่องดังกล่าวออกเป็น 5 ช่วง โดยอาศัยการแบ่งตามแนวความ
คิดของ เสน่ห์ จามริก ดังนี้

1) ช่วงจากบทที่ 1-11 เป็นการแบ่งประเภทของรัฐ และการก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยการสืบสันตติวงศ์นี้ง่าย เพราะไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนอะไร¹⁴ ผิดจากเจ้าผู้ปกครองที่ก้าวขึ้นมาสู่อำนาจในนครรัฐผสม อันได้ แก่นครรัฐใหม่ที่ถูกผนวกเข้ากับรัฐอาณาจักรหนึ่ง เสรีภาพแห่งอำนาจจะมีอยู่ได้ด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณาจักรส่วนที่ถูกนำเข้ามาผนวกใหม่นี้เป็นคนละชาติกับอาณาจักรส่วนเก่าของรัฐ ผู้ที่ประสงค์จะก้าวขึ้นสู่อำนาจและรักษาอำนาจไว้ให้ยาวนานจะต้องจำไว้สองประการคือประการแรกเขาจะต้องทำลายครอบครัวตลอดจนเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองเก่าให้หมดสิ้น ประการต่อมาเขาจะต้องเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรืออัตราภาษีอากร ด้วยวิธีการเช่นนี้รัฐใหม่ก็จะถูกรวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับรัฐเก่าในเวลาอันสั้น แต่ถ้ารัฐใหม่ที่ได้มานั้นมีความแตกต่างกันทางด้านภาษา ประเพณี และกฎหมายแล้ว ความยุ่งยากก็จะมีขึ้นมากมาย และการยึดครองรัฐใหม่ที่ได้มาจึงต้องอาศัยทั้งโชคและความพยายามอย่างมาก วิธีที่ดีที่สุดที่ประชาชนคุ้นเคยกับวิถีชีวิตเสรีภายใต้กฎหมายของตัวเองแล้ว มีอยู่สามทางด้วยกันที่จะรักษารัฐนั้นไว้อย่างมั่นคงคือทางแรกทำลายรัฐนั้นเสีย ทางที่สองไปพำนักในรัฐนั้นด้วยตนเอง ทางที่สามอนุญาตให้รัฐเหล่านั้นรักษากฎหมายของตัวเองบังคับแต่เพียงให้ส่งราชบรรณาการ และจัดตั้งกลุ่มคนที่จะรักษาการณ์ให้เป็นมิตรต่อเรา เพราะรัฐบาลที่สร้างขึ้นนั้นย่อมรู้ตัวดีว่าตนเองไม่สามารถจะยืนยงต่อไปได้โดยปราศจากมิตรภาพและอำนาจของเจ้าผู้ปกครองผู้ก่อตั้งรัฐบาลนั้นขึ้นมา แก่นแท้ของความจริงมีอยู่ว่ามนุษย์จะแก้แค้นได้สำหรับการถูกทำลายเพียงเล็กน้อย แต่จะไม่สามารถแก้แค้นได้สำหรับการถูกทำลายที่ยิ่งใหญ่ ใครก็ตามที่ผลักดันให้คนอื่นมีอำนาจมากก็เท่ากับเป็นการทำ

¹⁴ เสน่ห์ จามริก, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 224.

ลายตนเอง ต้องทำให้เพื่อนบ้านที่เข้มแข็งอ่อนแอลง และในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำให้เพื่อนบ้านที่อ่อนแอ เข้มแข็งขึ้น ก็จะต้องป้องกันมิให้ต่างชาติมีแสนยานุภาพ การจะนำเอาแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามาใช้ย่อมจะเป็นศัตรูกับคนหัวเก่าที่ยังคงยึดติดอยู่กับความเชื่อดั้งเดิม มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงการก้าวขึ้นมาสู่อำนาจด้วยความชั่วช้ากับการก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยความยินยอมสนับสนุนของเพื่อนร่วมชาติ อันเป็นการผสมผสานระหว่างความมีเล่ห์เหลี่ยมไหวพริบกับโชคชะตา พวกชนชั้นสูงก็มุ่งมั่นที่จะปกครองและกดขี่ประชาชน ความปรารถนาที่ตรงกันข้ามของคนทั้งสองชนชั้นนี้จักนำไปสู่ผลอย่างใดอย่างหนึ่งในประการต่าง ๆ ดังนี้คือ รัฐอาณาจักร รัฐเสรีหรืออิสรภาพ และรัฐอนาธิปไตย หรือรัฐที่ปราศจากกฎหมาย เจ้าผู้ปกครองไม่อาจจะมีความปลอดภัยได้ถ้าประชาชนเป็นปฏิปักษ์ ต้องผูกมิตรกับประชาชน มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่มีใครช่วยเหลือในยามคับขัน กล่าวคือ เจ้าผู้ปกครองที่ยังต้องพึ่งพาอาศัยประชาชน หากเมื่อไรประชาชนไม่เป็นฐานสนับสนุนหรือไม่พึ่งพาเจ้าผู้ปกครองก็จะถูกโค่นล้มได้ง่าย เจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดต้องหาหนทางที่จะทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาในรัฐและในตัวเจ้าผู้ปกครองเสมอในทุกสถานการณ์ และเมื่อเป็นเช่นนี้ได้ประชาชนก็จะซื่อสัตย์ต่อเจ้าผู้ปกครองเสมอ เจ้าผู้ปกครองที่มีอำนาจและกล้าหาญย่อมสามารถเอาชนะความยุ่งยากทั้งปวงได้ ในส่วนของศาสนจักรนั้น เนื่องจากผู้อยู่ใต้ปกครองไม่ได้ถูกปกครอง ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดให้ความสนใจในเรื่องของการเมืองการปกครองในรัฐศาสนจักรดังกล่าวเลย

2) ช่วงจากบทที่ 12-14 เป็นการกล่าวถึงเจ้าผู้ปกครองและศัตรู เจ้าผู้ปกครองจำต้องมีรากฐานที่ดี มิฉะนั้นเขาจะถึงซึ่งความเสื่อม รากฐานที่สำคัญสำหรับทุก ๆ รัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐเก่า รัฐใหม่ หรือรัฐผสม ก็คือกฎหมายที่ดีและอาวุธที่ดี กองทหารรับจ้างหรือกองทหารสัมพันธมิตรนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ดีมีประโยชน์ และเป็นสิ่งที่มีอันตราย หากเจ้าผู้ปกครองใช้ เขาจะไม่พบกับเสถียรภาพและ

ความมั่นคงเลย ยามสงบจะหมดตัวยามสงครามจะถูกศัตรูทำลาย พวกเขาจะยอมรับใช้กองทัพเมื่อไม่มีสงคราม แต่ในยามสงครามพวกเขาจะละทิ้งหรือตีจากไป ความซื่อสัตย์จะทำให้ทหารรับจ้างเป็นอันตราย และความกล้าหาญจะเป็นอันตรายแก่เจ้าผู้ปกครอง ดังนั้น เจ้าผู้ปกครองที่ฉลาดจึงควรที่จะหลีกเลี่ยงทหารพันธมิตร และใช้ทหารของตนเอง ถึงแม้การใช้ทหารของตนเองแล้วจะรบแพ้ ก็ยังดีกว่าการชนะโดยใช้ทหารรับจ้าง เพราะไม่มีชัยชนะที่แท้จริงได้โดยทหารต่างชาติ ดุจคำกล่าวที่ว่า "อาวุธของคนอื่นนั้นถ้าหากไม่สิ้นหลุดจากหลังของท่านไป มันก็หนักเกินไป หรือไม่ก็เบาเกินไป" การจัดรูปกองทัพผสมดีกว่าการจัดรูปทหารรับจ้างล้วน ๆ หรือทหารพันธมิตรล้วน ๆ คนฉลาดมักจะยึดภานิติที่ว่า "ไม่มีอะไรที่จะอ่อนแอและไร้เสถียรภาพเท่ากับชื่อเสียงในอำนาจที่ไม่ได้มาจากกองทัพของตนเอง" เจ้าผู้ปกครองที่คิดถึงแต่ความสุขส่วนตัวของตนมากกว่าอาวุธ มักจะต้องสูญเสียรัฐของตนไป สาเหตุประการแรกที่จะสูญเสียรัฐก็คือ การเพิกเฉยไม่สนใจในศิลปะแห่งสงคราม และวิธีที่จะได้มาซึ่งรัฐก็คือความเชี่ยวชาญในศิลปะแห่งสงคราม ไม่มีเหตุผลที่จะหวังว่าคนที่มีอาวุธจะยอมเชื่อฟังคนที่ไม่มีอาวุธ หรือว่านายที่ไร้อาวุธจะปลอดภัยท่ามกลางคนใช้ของเขามือที่มีอาวุธ ฝ่ายหนึ่งก็จะมีแต่ความสงสัย ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็จะมีแต่ความดูถูกเหยียดหยาม ดังนั้น เจ้าผู้ปกครองจึงควรสนใจในการฝึกซ้อมทหาร ซึ่งควรจะทำอย่างแท้จริงในยามสงบมากกว่าในยามสงคราม เพราะนอกจากจะทำให้คนของเขามีการฝึกและมีการจัดระเบียบที่ดีแล้ว ควรจะให้มีการออกกำลังกายเพื่อฝึกให้ร่างกายเคยชินกับความยากลำบาก และในขณะเดียวกันก็เรียนรู้ลักษณะพื้นที่ความราบของภูเขา ลักษณะของหุบเขาและที่ราบ เขาควรศึกษาถึงแม่น้ำและบึง สิ่งเหล่านี้เขาควรอุทิศความสนใจให้อย่างมาก และควรได้เรียนรู้ถึงความล่าเค็มด้วย เจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดควรคำนึงและปฏิบัติตาม ไม่ควรละเลยแม้ในยามสงบ และควรให้ข้อเท็จจริงจึงเพื่อจะได้ประโยชน์ในยามคับขัน เพื่อว่าเมื่อโชคชะตาเปลี่ยนแปลงไป เขาพร้อมที่จะต้านหรือขัดขืนต่ออุปสรรคในเวลานั้น ๆ ได้

3) ช่วงจากบทที่ 15-18 เป็นการเสนอแนะเจ้าผู้ปกครองให้แสวงหาอำนาจไม่ว่าด้วยกลวิธีใดก็ตามความจำเป็น ผู้ที่ประสงค์จะประกอบคุณธรรมจะต้องตกเป็นเหยื่อของคนจำนวนมากที่ไร้คุณธรรม ดังนั้นถ้าเจ้าผู้ปกครองต้องการรักษาอำนาจการปกครอง เขาจะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมได้อย่างไร และจะต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ตามความจำเป็น เจ้าผู้ปกครองจึงไม่จำเป็นจะต้องกลัวที่ถูกกล่าวหาว่าชั่ว หากว่าสิ่งนั้นจำเป็นในการรักษารัฐ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเราจะเห็นว่าเจ้าผู้ปกครองที่ปฏิบัติตามสิ่งซึ่งเป็นคุณธรรมจะพบว่าสิ่งนั้นจะมาทำลายเขา และผู้ปกครองที่ประพฤตินิสัยซึ่งดูว่าชั่วร้ายนั้นจะพบว่ามันช่วยให้เขามีความมั่นคงและรุ่งเรืองได้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่กระทำไปในลักษณะที่จะทำให้เจ้าผู้ปกครองมีชื่อเสียง ก็จะเป็นอันตรายแก่เจ้าผู้ปกครองในภายหลัง เพราะเมื่อเขาโอบอ้อมอารีจนหมดตัว เขาก็จะผลักรถให้แก่ประชาชนด้วยการเก็บภาษีอย่างหนัก ประชาชนก็จะเกลียดชัง ดังนั้นเพื่อว่าจะไม่ต้องปล้นประชาชนของเขาและเพื่อจะได้สามารถป้องกันเมืองได้โดยมิต้องกังวลนักกับการที่จะถูกเรียกว่าตระหนี่ เจ้าผู้ปกครองทุกคนต้องการที่จะถูกคิดว่าเป็นคนมีเมตตากรุณาและไม่โหดร้ายทารุณ แต่ก็ไม่สามารถเป็นไปได้เพราะความทารุณโหดร้ายเป็นการสร้างระเบียบ ดังนั้นเจ้าผู้ปกครองจึงไม่จำเป็นต้องห่วงหรือกังวลต่อการถูกกล่าวหาว่าโหดร้าย หากสิ่งนี้ทำให้ผู้ใต้ปกครองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและภักดีได้ มนุษย์อยากเป็นทั้งที่เป็นที่รักและทั้งที่เป็นที่กลัว แต่ในความเป็นจริงไม่อาจเป็นได้ทั้งสองอย่าง ฉะนั้นจึงจำต้องเลือกเอาที่เป็นที่กลัว เพราะมนุษย์เรานั้นสามารถทำอันตรายคนที่ตัวรักได้ง่ายกว่าทำอันตรายคนที่ตนกลัว มนุษย์เป็นกังวลกับการทำอันตรายผู้ซึ่งทำให้ตนเองให้เป็นที่รักน้อยกว่าผู้ซึ่งทำตนเองให้เป็นที่กลัว เพราะความรักนั้นยึดเหนี่ยวด้วยความผูกพัน แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ชั่วร้าย ความผูกพันอันนี้จึงถูกทำลายทุกครั้งที่มีผลประโยชน์ของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ความกลัวนั้นเกิดขึ้นโดยความหวาดในการถูกลงโทษ ซึ่งมันไม่มีวันที่จะจากเจ้าผู้ปกครองไปได้เลย แต่เหนือสิ่งอื่นใด เจ้าผู้ปกครอง

จะต้องละเว้นจากทรัพย์สินสมบัติของบุคคลอื่น เพราะมนุษย์นั้นสามารถล้มความตายของบิดาได้ง่ายกว่าล้มทรัพย์สินที่ถูกแย่งชิงเอาไป ดังนั้นปัญหาที่ว่าควรทำให้คนกลัวหรือคนรักนั้น อาจสรุปได้ว่าเนื่องจากมนุษย์เรารักคนอื่นตามความพอใจของเขา แต่การทำให้เขากลัวขึ้นอยู่กับความพอใจของเรา ฉะนั้นเจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดจึงควรพึ่งพาในสิ่งที่เป็นของตัวเอง ไม่ใช่พึ่งพาในสิ่งที่เป็นของผู้อื่น

เจ้าผู้ปกครองที่รักษาคำพูดและมีความซื่อตรง ย่อมได้รับการสรรเสริญมากกว่าเจ้าผู้ปกครองที่เจ้าเล่ห์ในการปฏิบัติงาน แต่ในความเป็นจริงแล้วจากประสบการณ์ เจ้าผู้ปกครองซึ่งประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวงมักเป็นผู้ที่ไม่รักษาคำพูด แต่เป็นผู้ที่รู้จักใช้เล่ห์กลหลอกลวงอย่างฉลาดต่างหาก และในที่สุดเขาก็จะชนะคนอื่น ๆ ซึ่งปฏิบัติแต่ภายในกรอบที่ซื่อสัตย์เท่านั้น เจ้าผู้ปกครองควรจะรู้วิธีการใช้ส่วนดีของทั้งคนและสัตว์ การต่อสู้ของคนคือกฎหมายการต่อสู้ของสัตว์คือกำลัง ซึ่งมาคิอาเวลลีได้เลือกสัตว์ป่าสองชนิดคือสุนัขจิ้งจอกและราชสีห์ เพราะสุนัขจิ้งจอกช่วยให้ตนเองพ้นจากกับดัก และราชสีห์เพื่อข่มขวัญให้สุนัขป่ากลัว และเนื่องจากคนเป็นสัตว์ป่าที่คดโกง ไม่รักษาคำมั่นสัญญา ดังนั้นเจ้าผู้ปกครองก็ไม่จำเป็นต้องรักษาคำมั่นสัญญาต่อเขาเช่นกัน

เจ้าผู้ปกครองที่ประสบผลดีในบั้นปลายคือเจ้าผู้ปกครองที่รู้จักเลียนแบบวิธีการของสุนัขจิ้งจอก แต่เจ้าผู้ปกครองก็จำต้องปิดบังธรรมชาติอันนี้ของตัวเองให้ดี คือต้องเป็นนักโกหกที่ดีและเป็นนักหลอกลวงที่เก่ง คนทั่วไปนั้นเป็นเพียงคนธรรมดา ๆ และถูกรอบง่าโดยความต้องการในปัจจุบันเสียจนกระทั่งผู้ที่หลอกลวงจะพบคนที่พร้อมให้หลอกอยู่ได้เสมอ ดังนั้นสภาพภายนอกต้องทำเป็นว่ามีเมตตา ซื่อสัตย์ มีความรักเพื่อนมนุษย์รักษาคำพูด และเคร่งศาสนา แต่ภายในแล้วเขาจะต้องรู้ว่าเมื่อถึงคราวจำเป็นก็จะต้องทำในทางตรงกันข้าม

เจ้าผู้ปกครองไม่ควรทำตัวให้ห่างเหินจากความดีถ้าเป็นไปได้ แต่ก็ควรรู้จักเป็นคนชั่วเมื่อจำเป็น

4) ช่วงจากบทที่ 19-25 เป็นการเสนอแนะเจ้าผู้ปกครองที่จะสร้างอำนาจให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ถ้าเจ้าผู้ปกครองสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งซึ่งทำให้คนดูหมิ่นเกลียดชัง เขาก็จะไม่มีอันตรายจากความชั่วของตนที่แอบแฝงอยู่เลย สิ่งที่เจ้าผู้ปกครองต้องงดเว้นเด็ดขาดเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดูหมิ่นเกลียดชังก็คือความโกลาในทรัพย์สินและผู้หึงของผู้อื่น รวมทั้งการทำตัวเป็นคนไม่แน่นอน เหลาะแหละ มีท่าทางหรือนิสัยคล้ายผู้หึง ขี้ขลาด ไม่กล้าตัดสินใจ แต่จะต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับว่าภาคภูมิ กล้าหาญ จริงจังและเข้มแข็ง สิ่งที่เป็นความกลัวที่เจ้าผู้ปกครองกลัวมีอยู่ 2 อย่างคือ ประการแรกเป็นสถานการณ์ภายในที่เกี่ยวข้องด้วยผู้ใต้ปกครอง ประการที่สองเป็นการรุกรานจากมหาอำนาจภายนอก เจ้าผู้ปกครองได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนแล้ว เขาก็ไม่ควรต้องกังวลใจที่จะต้องถูกโค่นล้ม แต่ถ้าเมื่อใดประชาชนเป็นปฏิปักษ์และเกลียดชังเขาแล้ว เขาควรระวังกลัวทุกอย่างและทุกคน รัฐที่มีการจัดระเบียบโครงสร้างที่ดี มีผู้ปกครองที่ฉลาดก็ยิ่งต้องพยายามทุกทางที่จะไม่ให้ชนชั้นสูงเกลียดชังหรือโกรธ เพราะนี่เป็นภาระสำคัญที่สุดที่เจ้าผู้ปกครองต้องมี เจ้าผู้ปกครองควรจะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำหน้าที่ที่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน แต่สำหรับตัวเขาเองนั้นควรจะเลือกกระทำหน้าที่ที่มีแต่จะทำให้ผู้อื่นนิยมชมชอบ เจ้าผู้ปกครองควรจะยกย่องพวกขุนนาง แต่ก็ไม่ควรจะทำให้ตนเองเป็นที่เกลียดชังของประชาชน การที่เจ้าผู้ปกครองให้อาวุธแก่ผู้ใต้ปกครองเท่ากับเป็นการมอบอาวุธให้แก่ตนเองนั่นเอง เพราะคนที่เจ้าผู้ปกครองพบว่าไม่น่าไว้วางใจก็จะกลับมาจงรักภักดีและคนที่จงรักภักดีอยู่แล้วก็จะยิ่งมีความจงรักภักดีมากขึ้น เนื่องจากเป็นไปไม่ได้ที่จะให้อาวุธแก่ทุกคน อีกกลุ่มหนึ่งก็จะให้อภัยต่อเจ้าผู้ปกครอง เพราะผู้ถืออาวุธนั้นจะต้องเสี่ยงอันตรายรับผิดชอบ จึงสมควรที่จะได้รับอภิสิทธิ์ แต่เมื่อใดที่ปลดอาวุธเขาเท่ากับเจ้าผู้ปกครองได้เริ่มทำให้เขาไม่พอใจ และเป็นการแสดงความขลาดกลัวหรือขาดความมั่นใจ ซึ่งหมายถึงเจ้าผู้ปกครองได้ไปเร่งเร้าให้คนเกลียดชังเจ้าผู้ปกครองนั่นเอง ยิ่งเจ้าผู้ปกครองที่มีดินแดนประเทศราชใหม่ซึ่งผนวกเข้ากับดินแดนเดิมนั้นเอง

จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องปลดอาวุธรัฐนั้น นอกเสียจากพวกพ้องของเราเท่านั้น และจะต้องดึงพวกเขาเหล่านั้นให้อ่อนแอพวกเปี้ยอีกด้วย และทำให้กองทัพทั้งหมดมีแต่ทหารของเจ้าผู้ปกครอง กับควรมีแต่ทหารรับใช้ที่ใกล้ชิดในดินแดนของเจ้าผู้ปกครองเท่านั้นที่จะมีอาวุธในครอบครองได้ ในกรณีประเทศมหาอำนาจเพื่อนบ้านรบกัน เจ้าผู้ปกครองที่จะต้องเปิดเผยตัวเองอย่างไม่ปิดบังว่าจะเข้าข้างฝ่ายไหน เพราะนโยบายเช่นนี้ให้ประโยชน์ต่อเจ้าผู้ปกครองมากกว่าวิธีการทำตัวเป็นกลาง และไม่ควรเข้าร่วมสัมพันธไมตรีกับผู้ซึ่งมีอำนาจมากกว่านอกจากมันเป็นเรื่องของความจำเป็น ในปีหนึ่ง ๆ เจ้าผู้ปกครองควรจะจัดงานแสดงและงานรื่นเริง เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนใจสนุกสนาน และเนื่องจากรัฐแต่ละรัฐมักจะมีการแบ่งชนชั้นตามอาชีพหรือตระกูลต่าง ๆ เจ้าผู้ปกครองจึงควรจะให้ความสนใจต่อกลุ่มเหล่านี้หาทางพบปะสนทนากันบ้าง การที่เจ้าผู้ปกครองพยายามพบปะรัฐต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยทำให้เจ้าผู้ปกครองได้ล่วงรู้ถึงสภาพของปัญหาในแต่ละรัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพื่อรักษาอำนาจไว้ให้ยาวนาน ตลอดจนก่อให้เกิดความจงรักภักดีได้อีกทางหนึ่ง การที่จะวัดว่าเจ้าผู้ปกครองมีความเฉลียวฉลาดหรือไม่อีกวิธีหนึ่งก็คือ อยู่ที่คุณภาพของคนซึ่งห้อมล้อมเขาอยู่ ถ้าพวกนี้เป็นคนซึ่งมีความสามารถรอบรู้และซื่อสัตย์ต่อเขา เจ้าผู้ปกครองคนนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีปัญญา และมีความสามารถเพราะเขาวินิจฉัยความสามารถของคนได้ถูกต้อง กับทำให้คนจงรักภักดีได้ มาคิดเอาเวลลึกล่าว่าสติปัญญานั้นมีอยู่สามประเภทด้วยกันคือ ประเภทแรกเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้ด้วยตนเอง ประเภทที่สองรู้ในสิ่งที่ผู้อื่นเข้าใจ แต่ประเภทที่สามไม่เกิดผลประโยชน์อะไรเลย เจ้าผู้ปกครองจะต้องประพฤติดุปฏิบัติต่อที่ปรึกษา โดยนึกถึง ให้เกียรติให้ทรัพย์สินสมบัติ ทำให้เขาเหล่านั้นตกเป็นหนี้บุญคุณ ให้เขาเห็นว่าเจ้าผู้ปกครองกับที่ปรึกษานั้นมีส่วนในเกียรติยศหน้าที่ร่วมกัน ด้วยวิธีนี้จะทำให้ที่ปรึกษาตระหนักว่าเขาจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับเจ้าผู้ปกครอง ความร่ำรวยและยศฐาบรรดาศักดิ์รวมทั้งตำแหน่งหน้าที่ที่เขามีอยู่อย่างมากมาย จะทำให้เขากลับการเปลี่ยนแปลง

และเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างที่ปรึกษากับเจ้าผู้ปกครองเป็นไปในรูปลักษณะนี้แล้วทั้งสองฝ่ายก็จะมีเชื่อมั่นไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ถ้าเป็นอย่างอื่นไม่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ต้องพบกับความวิบัติ มนุษย์นั้นมักหลงมัวเมาขึ้นชมอยู่กับเรื่องของตัวเอง และเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็มักจะหลอกตัวเองเสียจนยากที่จะป้องกันการประจบสอพลอจากคนข้างเคียงได้ ทางแก้ของเจ้าผู้ปกครองที่ชาญฉลาดคือ เลือกคนที่ฉลาดเข้ามาทำงาน และยอมให้คนพวกนี้เท่านั้นที่สามารถพูดความจริงกับเจ้าผู้ปกครองได้เฉพาะแต่เรื่องที่เจ้าผู้ปกครองถามเท่านั้น โดยจะต้องซักถามอย่างถี่ถ้วนพร้อมกับรับฟังความคิดของเขา เจ้าผู้ปกครองที่ดีจึงควรฟังคำปรึกษาอยู่เสมอ แต่ต้องเฉพาะเมื่อเขาต้องการมิใช่เมื่อที่ปรึกษาหรือคนอื่นต้องการ และเจ้าผู้ปกครองจะต้องทำตัวเป็นนักฟังความจริงที่อดทน ถ้าเห็นว่าใครยังยังไม่กล้าพูดความจริง เจ้าผู้ปกครองจะต้องแสดงความโกรธเคืองให้เขาเห็น คำแนะนำหรือคำปรึกษาที่ดีจากใครก็ตาม จะมีประโยชน์หรือไม่ขึ้นอยู่กับความฉลาดหลักแหลมของเจ้าผู้ปกครอง ไม่ใช่เพราะว่าความฉลาดของเจ้าผู้ปกครองขึ้นอยู่กับที่ปรึกษาที่ดี เจ้าผู้ปกครองใหม่นั้นเรียกร้องความสนใจได้มากกว่าการกระทำของเจ้าผู้ปกครองซึ่งสืบสันตติวงศ์ต่อกันมา เมื่อการกระทำของเจ้าผู้ปกครองใหม่นั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นการกระทำที่กล้าหาญ จะดึงดูดและทำให้คนมีความจงรักภักดียิ่งกว่าการมีสายเลือดเจ้าเสียอีก ทั้งนี้เพราะคนเราสนใจในเรื่องปัจจุบันมากกว่าเรื่องในอดีต เมื่อพวกเขาเห็นว่าปัจจุบันนี้ดีอยู่แล้ว เขาก็ชื่นชมและไม่สนใจสิ่งอื่น สำหรับเรื่องเกี่ยวกับโชคชะตานั้น โชคชะตาเป็นผู้กำหนดครึ่งหนึ่งของอะไรก็ตามที่เราทำ แต่อีกครึ่งหนึ่งนั้นเราสามารถกำหนดได้ด้วยตนเอง โชคชะตาของรัฐนั้นเปรียบเสมือนแม่น้ำเมื่อเขี้ยวกราก ก็จะไหลนองทั่วพื้นที่ราบ พัดพาเอาต้นไม้บ้านเรือนล้มระเนระนาด ชะดินจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง มนุษย์ทุกคนต่างก็วิ่งหนีน้ำ ทุกคนก็ยอมตามแรงซึ่งไม่มีทางที่จะต่อต้าน แต่ถึงแม้ว่าสิ่งนี้จะ เป็นกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติ ก็ไม่ได้หมายความว่าเวลาที่น้ำไหลไปเอื่อย ๆ เรา จะไม่สามารถเตรียมการสร้างแพหรือเขื่อนกั้นน้ำไว้ล่วงหน้า เมื่อเวลาน้ำขึ้น

จะได้ไหลไปตามคลองของมัน หรือเพื่อให้อันตรายและกำลังแรงลดลง ดังนั้นจึงไม่ใช่เป็นเรื่องของโชคชะตาเสียทั้งหมด ความหุนหันพลันแล่นนั้นดีกว่าความรอบคอบเพราะโชคชะตาของปัจเจกบุคคลก็เปรียบเหมือนหญิงสาว เป็นสิ่งจำเป็นว่าถ้าจะให้เธอยอมจำนนอ่อนน้อม เราก็จะต้องบังคับข่มขู่ทุบตีเธอ เหตุการณ์ที่ผ่าน ๆ มาพอจะบอกเราได้ว่าผู้หญิงนั้นยอมจำนนชายที่ใช้วิถีเช่นนี้มากกว่าวิถีที่เฉื่อยชา เพราะความเป็นหญิงสาวจึงขึ้นชอบชายหนุ่มเพราะเขามีความรวดเร็วฉับไวไม่ชักช้า และถ้าที่จะบังคับข่มขู่เธอด้วยความอาจหาญ

5) ช่วงบทที่ 26 อันเป็นช่วงสุดท้ายของ "เจ้าผู้ปกครอง" ซึ่งมาคิอาเวลลี ได้วิงวอนให้พวกตระกูลเมดิชิทำการรวมอิตาลีและขับผู้รุกรานต่างชาติให้หมดสิ้นไป บรรดานักวิจารณ์ต่างไม่ลงรอยกันที่ว่าบทสุดท้ายนี้จะมีฐานะอย่างไรในหนังสือเล่มนี้ บ้างอ้างว่ามันเป็นส่วนประกอบของส่วนรวมทั้งหมด บ้างก็เห็นว่าเป็นบทผนวกซึ่งมาคิอาเวลลีมุ่งจะเขียนขอพวกตระกูลเมดิชิที่ปกครองฟลอเรนซ์อยู่ แต่บทสุดท้ายนี้เป็นประโยชน์ที่ช่วยอธิบายให้เข้าใจจุดมุ่งหมายที่ มาคิอาเวลลีมีอยู่ในใจตลอดทั้งเรื่อง มันเป็นการวิงวอนอย่างจริงจังจากผู้มีความรักชาติคนหนึ่งเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ¹⁵ ดังคำกล่าวตอนหนึ่งที่ มาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้ว่า "ถ้าเพียงแต่ใครสักคนลุกขึ้นมาเป็นผู้นำทาง และในปัจจุบันก็มองไม่เห็นว่าจะมีใครที่ให้ความหวังได้เท่ากับตระกูลของท่าน ซึ่งมีทั้งความกล้าหาญ เก่งกาจและบุญวาสนา เป็นที่รักของพระเจ้าและคริสตจักร ซึ่งเดี๋ยวนี้ท่านเองก็เป็นผู้ปกครองอยู่แล้ว และท่านก็มีความสามารถพอที่จะนำอิตาลีให้ได้ชื่อเสียงคืนมา งานเช่นนี้ไม่ยากสำหรับท่านเลย"¹⁶

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 232.

¹⁶ พิชิต จงสถิตย์วัฒนา, เผด็จการเจ้ามาคิอาเวลลี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บพิธการพิมพ์, 2524), หน้า 156.

สรุป

วิธีการเขียนหนังสือของนักเขียนมักเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ยิ่งถ้าเป็นนักเขียนทฤษฎีหรือปรัชญาด้วยแล้วยิ่งน่าสนใจใหญ่ เพราะท่วงทำนองการเขียนที่ประสงค์จะสื่อถึงผู้อ่านนั้นเป็นสิ่งที่เจาะจงเลือกใช้ ยิ่งในกรณีของมาคิอาเวลลี ด้วยแล้วยิ่งน่าสนใจเป็นพิเศษ เพราะเขาได้กล่าวว่า "เป็นเวลานานทีเดียวที่ข้าพเจ้าได้กล่าวอะไรที่ข้าพเจ้าเชื่อ และมีได้เชื่อสิ่งใดที่ข้าพเจ้าพูด หากมีครั้งใดที่บังเอิญได้พูดอะไรออกไปดังที่คิดจริง ๆ ข้าพเจ้าก็มักจะซ่อนมันไว้เบื้องหลังความเท็จมากมายจนยากที่จะเห็นได้"¹⁷ ดังนั้นการจะเข้าใจแก่นแท้ในคำสอนของมาคิอาเวลลีได้นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจความสัมพันธ์แนวคิด 3 ประการในงานเขียนของมาคิอาเวลลี นั่นก็คือ

- 1) โชคชะตา
- 2) คุณธรรมความสามารถ
- 3) ความจำเป็น

งานเขียน "เจ้าผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลี ได้อาศัยพื้นฐานมาจากการศึกษาประวัติศาสตร์ ผนวกเข้ากับประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการเป็นนักสังเกตการณ์ทางการเมืองที่หลักแหลม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 14 ปีระหว่าง ค.ศ. 1498-1512 ที่มาคิอาเวลลีทำงานในตำแหน่งเลขาธิการคณะมนตรีแห่งเสรีภาพและสันติภาพ ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการติดต่อกับทูตแห่งฟลอเรนซ์

¹⁷Peter Bondsnella and Mark Musa (eds and trans), The Portable Machiavelli. (New York : Penguin Books, 1979), P. 75, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานนท์, ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่, หน้า 222.

ในต่างประเทศ มาคิอาเวลลีได้นำเสนอความคิดที่เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบกับปรัชญาการเมืองที่มีมาแต่ดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นแบบคลาสสิก แบบโรมัน หรือแบบคติทางคริสต์ศาสนาก็ตาม ทั้งนี้เพราะบางคนเชื่อว่าความคิดหลักของมาคิอาเวลลีคือศีลธรรมที่ไม่มีความหมายในตัวเอง มนุษย์เรากระทำสิ่งที่ดี สิ่งทีเลวโดยแรงผลักดันของความจำเป็นเหมือน ๆ กันทั้งสิ้น¹⁸

วรรณกรรม "เจ้าผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีชิ้นนี้ นับว่าเป็นวรรณกรรมที่ทรงอิทธิพลต่อโลกอย่างมากมาย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ "ทรยศนะเชิงประจักษ์" หรือ "การพูดความจริง" หรือการชี้ให้เห็นถึง "ความจริงอันน่ากลัวทางการเมือง" เป็นการยืนยันว่ามาคิอาเวลลีนั้นได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการเมืองสมัยใหม่อย่างแท้จริง เพราะนักปรัชญาการเมืองท่านนี้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล "เจ้าผู้ปกครอง" เป็นงานเขียนที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์สูง เปิดกว้างในแนวคิดที่จะพูดถึงสิ่งที่เป็นอยู่จริง ๆ มิใช่พูดถึงสิ่งที่ควรจะเป็น ยึดถือความเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะความเป็นธรรมชาติที่เป็นวิทยาศาสตร์ หัวใจของมาคิอาเวลลีอยู่ที่ความรักชาติที่มีความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะให้เกิดการรวมชาติ "เหตุผลแห่งรัฐ" จึงเป็นมรดกที่มาคิอาเวลลีได้ทิ้งไว้ให้กับกระแสความคิดทางการเมือง โดยนัยแห่งความหมาย "เหตุผลแห่งรัฐ" จึงต้องมีหัวหน้าเป็นเจ้าผู้ปกครองเพียงคนเดียว ดังนั้นระบอบการปกครองจึงต้องเป็นรูปเผด็จการด้วยเหตุนี้งานเขียน "เจ้าผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีจึงไม่ได้ชี้ทางว่ารัฐบาลที่ดีที่สุดนั้นควรเป็นอย่างไร อะไคือความชอบธรรม มาคิอาเวลลีนึกถึงก็แต่เฉพาะสถานการณ์ของอิตาลีว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ความสงบเรียบร้อยบังเกิด

¹⁸ สมบัติ จันทรวงศ์, ปรัชญาการเมือง : คลาสสิกและสมัยใหม่ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 11.

ขั้นให้จงได้ และทำอย่างไรจึงจะจัดตั้งรัฐที่มั่นคงขึ้นมา ประชาชนจึงถูกกำหนดที่จะไม่ให้ได้รับความสำคัญ มาคิอาเวลลีเสนอแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนมีความคล้ายคลึงกันกับแนวคิดทางการเมืองสมัยใหม่ของระบอบ "เอกราชไปโดยประชาชน" นั่นก็คือ การที่จะไม่ยอมรับให้ประชาชนปกครองตนเอง แต่ต้องการให้ประชาชนเห็นชอบด้วยกับระบอบการปกครอง ที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่เจ้าผู้ปกครองเพียงผู้เดียว นอกจากนั้น ในการสร้างอิตาลีนั้นประชาชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกองทัพทหารที่เปี่ยมไปด้วยความรู้สึกรักชาติเข้ามาแทนที่ เป็นกองทัพทหารที่คัดเลือกจากพวกกฏมพีและประชาชนแห่งฟลอเรนซ์เท่านั้น

โดยเนื้อแท้แล้ว ศูนย์กลางของความคิดของมาคิอาเวลลีก็คือรัฐ แต่มาคิอาเวลลีก็ไม่ได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐขึ้นแต่อย่างใด สำหรับมาคิอาเวลลีแล้วรัฐเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีชีวิตที่มาคิอาเวลลีไม่คิดที่จะอธิบายอย่างนักปราชญ์ ในหนังสือ "เจ้าผู้ปกครอง" เขาไม่รู้ลึกถึงความจำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมในการให้บุคคลอยู่ใต้รัฐแต่ประการใด สาธารณรัฐของมาคิอาเวลลีมีข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่เป็นเผด็จการเท่า ๆ กับรัฐทรราชย์ของเจ้าผู้ปกครองกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือรัฐของมาคิอาเวลลีไม่ว่าจะเป็นสาธารณรัฐหรือนครรัฐ เจ้าผู้ปกครองจะต้องใช้อำนาจบังคับแก่บุคคล โดยไม่ต้องคำนึงถึงความดีและความชั่วหรือแม้แต่อาชญากรรมแต่อย่างใด บรรดาผู้นำทางการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นบรรดากษัตริย์ หรือบรรดานายกรัฐมนตรีที่หลงใหลในอำนาจต่างก็ยึดถือ "เจ้าผู้ปกครอง" เป็นคัมภีร์แห่งระบอบอำนาจเด็ดขาด เป็นหนังสือที่ถือว่าเป็นตำราที่จะต้องใช้อ่านประจำ มาคิอาเวลลีในฐานะที่เป็นผู้ได้ให้ความคิดในเรื่อง "เหตุผลแห่งรัฐ" และเป็นผู้มองมนุษย์ว่าเป็นเพียงวัตถุดิบของอำนาจ¹⁰ การจะเข้าใจความคิดของมาคิอาเวลลี ก็คงจะต้องเริ่มต้น

¹⁰ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่ (นนทบุรี : โรงพิมพ์อักษร, 2536), หน้า 14.

จากการพิจารณาชีวิตและงานของนักปรัชญาการเมืองผู้นี้ โลกทางการเมือง
ในฐานะบริบททางความคิดของเขา ตลอดจนวิธีการเขียนปรัชญาการเมืองของ
เขาประกอบไปด้วย จึงจะทำให้สามารถมองภาพที่เป็นสังขารมได้อย่างแท้จริง

การศึกษาความคิดทางการเมือง ของปรัชญาเมธีอย่างมาคิอาเวลลีนี้
จึงมีความจำเป็น ที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ด้วยทจากงานเขียนที่ปรัชญาเมธีผู้นี้ได้
ประพันธ์ขึ้น เพราะอย่างน้อยที่สุดการศึกษาความคิดทางการเมืองจากการ
วิเคราะห์ด้วยทดังกล่าวจะช่วยทำให้เข้าใจสาระของ "ความคิดทางการเมือง"
ที่เป็นผลมาจากการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ เพราะได้สร้างหลักและแนวคิดที่เป็น
กระแสแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง อันทรงอิทธิพลต่อสังคมของมวลมนุษยชาติ
ว่ากันว่าตามความเป็นจริงแล้วจุดมุ่งหมายของมาคิอาเวลลี ในขณะที่ได้ประพันธ์
งานเขียน "เจ้าผู้ปกครอง" ขึ้นนั้น มีกรอบความคิดทางการเมืองที่ไม่กว้าง
ไกลนัก แต่พลังความคิดของผู้อ่านที่ได้รับการสื่อถึงประกอบกับแนวการประพันธ์
ของมาคิอาเวลลี ได้ส่งผลไปไกลเกินกว่าจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการหยิบยกปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและศีลธรรมขึ้นมาศึกษา